

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 318 75 45
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 318 79 51

Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

21597000279

15 januari 1997

Onderwerp

Joegoslavië: recente ontwikkelingen (nr 03/97)

1. Hierbij doe ik u toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalig Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen

-1-

Bezoekadres

Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer

(070) 318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. *DIS97000279* d.d. 15 januari 1997

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coordinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. Kol [REDACTED] d.t.v. HPMV

DCBC, t.a.v. H-Dienstploeg (als hard copy & op schijf)

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
AMID-KL/KM/KLu
HBMA
MID-cel
ARCHIEF

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGEDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

03/97

(Afgesloten 151200 JAN 1997)

Conclusie/vooruitzicht

Met betrekking tot de terugkeer van Moslim-vluchtelingen naar hun oorspronkelijke woonplaatsen in momenteel "Servisch" gebied blijven beide partijen rekening houden met gewapende incidenten. De Moslims zien dit als een methode om de Servische non-coöperatie aan de kaak te stellen en op langere termijn hun politieke en geografische isolement te doorbreken.

Er is sprake van een iets meer coöperatieve opstelling van de Bosnische Kroaten ten aanzien van samenwerking met de Moslims. Dit houdt verband met internationale druk en met onzekerheid omtrent de politieke koers van Kroatië zelf.

De Servische president Milosevic zal de uitslagen van de Servische gemeenteraden aanvaarden. Hoewel hem nog middelen ter beschikking staan om de oppositie in te kapselen, zullen de ontwikkelingen van de afgelopen weken zijn positie zeker aantasten. Er is overigens geen reden om aan te nemen dat zijn vervanging door één of meer leden van de huidige oppositie een bijstelling zal betekenen van het streven naar een Groot-Servische staat.

Bosnië-Herzegovina

Golf van vluchtelingen terug naar Prijedor?

Een Bosnische Moslim, Cirkin, die zichzelf omschrijft als "Voorzitter van de Oorlogsraad voor Prijedor", heeft aangekondigd dat hij van april tot oktober 1997 in totaal 15.000 vluchtelingen zal laten terugkeren naar hun oorspronkelijk woonplaatsen in Prijedor en omgeving. Hij stelde dat hij daarvoor toestemming heeft gekregen van de Bosnische minister van Vluchtelingenzaken (de Moslim Kadic). Prijedor had vóór de oorlog vrijwel evenveel Servische als Moslim-inwoners. Eerstgenoemden hebben de stad en omgeving in een vroeg stadium etnisch "gezuiverd". Hoewel vele Moslims zich in het nabijgelegen Sanski Most hebben gevestigd, zou een verplaatsing van 15.000 personen naar Prijedor vermoedelijk bewegingen van vluchtelingen uit andere delen van het land vereisen. Andere Bosnische machthebbers, zoals de burgemeester van Sanski Most Alagic, die tot voor kort een generaalsfunctie in de Bosnische strijdkrachten bekleedde, hebben in het (recente) verleden herhaaldelijk de "bevrijding" van Prijedor aangekondigd. Om die reden zou de realisering van het voornemen van Cirkin tot grote wrijvingen met de Bosnische Serviërs leiden. Dit voornemen past in het kader van het streven van de Bosnische Moslims om Servische non-coöperatie met het vredesproces aan de kaak te stellen. Op langere termijn is wellicht zelfs een hernieuwing van het militaire conflict, met als doel het geografische en politieke isolement van de Bosnische Moslims te doorbreken, hun doelstelling. Gezien de benaming van het comité van Cirkin ("Oorlogsraad") is een dergelijk streven niet uit te sluiten.

Colic waarschuwt voor Moslim-provocaties

De Chef Staf van de Bosnisch-Servische strijdkrachten (VRS), Colic, heeft gesteld dat Moslims alleen in de stad Jusici of andere delen van de Bosnisch-Servische Republiek (RS) zullen mogen verblijven als zij zich loyaal verklaren aan de wetten van de RS. Bovendien moeten zij bewijzen dat zij de oorspronkelijke bewoners zijn. Daarnaast zal worden onderzocht of zij zich niet aan oorlogsmisdaden (jegens de Serviërs) schuldig hebben gemaakt. Colic verklaarde dat de "politiek van kleine stapjes van de Bosnische autoriteiten niet zal werken. De Moslims zullen op deze wijze de Drina niet bereiken". Uit de woorden van Colic kan

[REDACTED]

worden opgemaakt dat hij van mening is dat de Bosnische autoriteiten de terugkeer van vluchtelingen naar Jusici en andere plaatsen in de RS aanwenden om incidenten te creëren. Deze zouden als initieel doel hebben de Servische non-coöperatie bij de uitvoering van het vredesverdrag te illustreren. Het feit dat Colic zich erover uitspreekt, geeft evenwel aan dat hijzelf een militaire component bij deze problematiek onderkent. Reeds eerder hebben Bosnisch-Servische leiders onderstreept desnoods bereid te zijn tot militaire maatregelen tegen pogingen van Bosnische autoriteiten om het "Servische" karakter van de RS te ondergraven of om de terugkeer van grote aantallen Moslim-vluchtelingen gewapenderhand te ondersteunen/af te dwingen. Aangezien de Moslims het meeste belang hebben bij een doorbreking van de status quo en hen daartoe nauwelijks politieke middelen ter beschikking staan, moet in de toekomst op een intensivering van het aantal incidenten rond de terugkeer van vluchtelingen rekening worden gehouden.

Nieuwe ronde in Brcko-arbitrage.

Op 8 en 9 januari zijn hoorzittingen gehouden van de Brcko-arbitragecommissie in Rome. Voor de commissie krijgen beide kampen de kans om hun zaak toe te lichten. De president van de RS, Plavsic, en haar plaatsvervanger stelden dat Brcko niet te koop is en onlosmakelijk met de RS is verbonden. Ook het Bosnisch-Servisch presidiumlid Krajisnik verklaarde dat de Bosnische Serviërs gedwongen zullen zijn opnieuw oorlog te gaan voeren omtrent Brcko, indien de stad aan de Moslim/Kroatische Federatie (MKF) zou worden toegewezen. Ook de Moslims beweerden bij monde van vice-president van de MKF, Ganic, dat de militaire factor in de Brcko-kwestie steeds belangrijker wordt en dat de Bosnische strijdkrachten (ARBiH) in een steeds betere positie verkeren.

Beide zijden geven met grote regelmaat te kennen bereid te zijn om opnieuw oorlog te voeren bij een voor hen ongunstige uitslag. De Bosnische Serviërs verklaren aanwijzingen te hebben voor een komend Moslim lente-offensief bij Brcko. In de praktijk lijkt een compromisvoorstel niet mogelijk en heeft alleen het idee van internationaal bestuur voor de stad Brcko een kans van slagen. Terwijl enerzijds in het zuiden van Bosnië-Herzegovina het internationaal bestuur van de stad Mostar afgelopen (en mislukt) is, bestaat de kans dat een nieuw soortgelijk probleem wordt geschapen in het noorden van Bosnië.

Iran opent nieuw radiostation in Sarajevo.

Het Iraanse persagentschap IRNA heeft bekendgemaakt op 8 januari een nieuw radiostation, genaamd "Fateh" geopend te hebben in Sarajevo. Het radiostation zal Iraanse muziek, religieuze programma's en Koranteksten ten gehore brengen en beschikt over een krachtige zender. Ondanks het feit dat er geen formele militaire en politieke samenwerking bestaat (Izetbegovic was eerder door Amerikaanse druk gedwongen deze banden te verbreken) probeert Iran toch invloed te behouden bij de Moslimbevolking in Bosnië-Herzegovina. Zo bestaan er naast een ambassade een Iraans consulaat, diverse culturele centra en twee centra voor "reconstructie". Bovendien bezoeken Iraanse politieke en geestelijke leiders het land regelmatig.

Binnen het Neretva-kanton is de Wet op Binnenlands Bestuur aangenomen.

Op 4 januari is de kantonraad van het Neretva-kanton wederom bijeengekomen. In aanwezigheid van de ministers van het kantonbestuur werd de Wet op Binnenlands Bestuur aangenomen. Deze wet regelt min of meer de interne organisatie van het kanton en de afbakening van de verantwoordelijkheden van de diverse ministeries. Opmerkelijk is het feit dat, in afwijking van een eerder van Bosnisch-Kroatische zijde gepresenteerd voorstel, voor een aantal maatregelen van het ministerie van Binnenlandse Zaken nu toestemming van zowel de minister als zijn plaatsvervanger vereist is. De aanneming van deze nieuwe wet gaf nogal wat problemen en was tekenend voor de bestaande tegenstelling tussen de Moslims en de Bosnische Kroaten. De op het Federatie-niveau opgestelde modelwet gaf grote bevoegdheden aan het Federatieve niveau en beperkte de macht van de kantonministers. De Bosnische Kroaten in het Neretva-kanton wilden deze modelwet niet accepteren en kwamen met een eigen conceptwet. Eén van de artikelen in dit Bosnisch-Kroatische voorstel bepaalde dat de Minister van Binnenlandse Zaken (Kroaat) geen instemming nodig had bij het nemen van besluiten van zijn plaatsvervanger (Moslim). De Moslims wilden dit niet accepteren, omdat zij hierdoor geen enkele controle zouden krijgen over het Ministerie van Binnenlandse Zaken (dat immers ook verantwoordelijk is voor de toestand in Mostar).

In de gebeurtenissen in de afgelopen tijd kan een matiging van het Bosnisch-Kroatische standpunt worden bespeurd. Ook met betrekking tot de Grondwet van het Neretva-kanton hebben de Kroaten water bij de wijn gedaan en de Moslims grotere invloed toegestaan dan zij voorheen wensten te aanvaarden. Het Bosnisch-

[REDACTED]

Kroatische presidiumlid en voormalige leider van de zelf uitgeroepen republiek Herceg-Bosna, Zubak, heeft bovendien een brief aan enkele hoge internationale vertegenwoordigers geschreven, waarin hij verklaarde dat de instellingen van Herceg-Bosna zullen worden opgeheven. De meer gematigde houding van de Bosnisch-Kroatische leiders heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat in Kroatië zelf sprake is van politieke onenigheid. Met name binnen de regeringspartij HDZ is sprake van een strijd met betrekking tot de politieke richting; zij lijkt toenadering te zoeken tot het politieke midden. Er zijn aanwijzingen dat ook de Herzegovina-lobby (de belangrijkste voorstander van de vorming van een Groot-Kroatische staat) haar nationalistische politiek nuanceert. De wijziging van de Kroatische politiek is indirect het gevolg was van Amerikaanse druk.

Joegoslavië

Servische leiders ontmoeten demonstranten

Op 13 januari heeft een delegatie van Servische studenten, die betrokken zijn bij de aanhoudende protesten tegen het manipuleren van de uitslagen van de lokale verkiezingen van eind december, een ontmoeting gehad met een regeringsdelegatie onder leiding van de plaatsvervangende premiers Markovic en Sipovac. Na afloop werd een verklaring gegeven waarin steun werd uitgesproken voor "eerlijke en definitieve" resultaten van de verkiezingen. Het Servische ministerie van Justitie werd opgeroepen erop toe te zien dat "de staatsinstellingen die de definitieve uitslagen nog niet hebben bepaald", dit op korte termijn te doen.

Deze uitspraak, hoewel ambivalent, vormt een nieuwe indicatie dat de Servische autoriteiten bereid zijn om de uitslagen van de gemeenteraadsverkiezingen, die in een groot aantal districten door de oppositie zijn gewonnen, te aanvaarden. Deels is dit het gevolg van de aanhoudende demonstraties en deels van internationale druk, onder meer van de kant van de OVSE. Deze had het Servische bewind tot 16 januari de tijd gegeven om de uitslagen te erkennen. Vermoedelijk is de Servische president Milosevic bevreesd dat de aanhoudende onrust in Servië zijn streven tot normalisering van de Joegoslavische internationale betrekkingen in gevaar brengt. Bovendien staan hem nog vele methodes ter beschikking om de demonstranten de wind uit de zeilen te nemen. Zo kan hij door middel van (selectieve) onderhandelingen proberen in te spelen op de onderlinge verdeeldheid van de oppositie, die nauwelijks bindende factoren heeft behalve het verzet tegen de verkiezingsfraude. Daarnaast is denkbaar dat Milosevic op iets grotere schaal dan tot op heden het geval is, staats- en partijfunctionarissen, als verantwoordelijken voor de fraude, wil ontslaan om daarmee zijn eigen machtsbasis veilig te stellen. De bovengenoemde verklaring wijst er reeds op dat hij "bepaalde staatsinstellingen" (en daarmee niet zichzelf) van de onregelmatigheden beschuldigt. Bovendien kan zijn partij, de SPS, die met haar coalitiegenoten de meerderheid heeft in de Servische en Joegoslavische parlementen, eventuele onwelgevallige besluiten van "vijandige" gemeenteraden pogen te doorkruisen. Er is derhalve nog geen reden om aan te nemen dat het protest op korte termijn zal leiden tot het heengaan van Milosevic. Op langere termijn hebben de ontwikkelingen in Servië de machtspositie van Milosevic echter zeker ondergraven. De bevolking heeft ervaren dat het niet bij voorbaat zinloos is om haar steun aan de oppositie te geven. Bovendien heeft deze oppositie bewezen dat zij haar onderlinge samenwerking lang genoeg kan vasthouden om een concreet doel te realiseren. Dit kan in de toekomst de vrijwel exclusieve controle van de SPS over Servië ondergraven.

Djindjic steunt Bosnische Serviërs

In een interview met het Bosnisch-Servische persagentschap SRNA heeft de Servische oppositieleider Djindjic, de leider van de Democratische Partij (DP) die een belangrijk deel vormt van de oppositiebeweging "Zajedno", gesteld dat de toekomst van de Bosnische en Joegoslavische Serviërs "onderling verweven" is. Hij stelde dat met de vestiging van de RS de Serviërs in Bosnië-Herzegovina voor het eerst instellingen hebben die hen in staat stellen hun toekomst onafhankelijk te bepalen. Daardoor zou "het Servische volk de voordeur naar Europa kunnen betreden". Deze uitspraken van Djindjic weerspiegelen in hoge mate de mening van de Bosnisch-Servische leiders, die "Dayton" zien als een erkenning van de soevereiniteit van de RS. Derhalve kunnen de uitspraken Djindjic door SRNA in de mond zijn gelegd. Anderzijds heeft Djindjic, evenals andere leiders van "Zajedno", in het verleden herhaaldelijk de staatkundige eenheid van alle Serviërs bepleit, een doel dat zij verre van strijdig achten met hun streven naar democratisering van de Servische samenleving. Er zijn vrijwel geen Servische leiders die de staatkundige vereniging van alle Serviërs bestrijden. Sommige oppositieleiders, zoals SPO-leider Draskovic, hebben in het verleden zelfs uitspraken gedaan waarbij die van Milosevic gematigd lijken. Tegen die achtergrond moet worden aangenomen dat de woorden van Djindjic authentiek zijn en bovendien de mening van (de meerderheid van) "Zajedno" vertegenwoordigen. Op grond

[REDACTED]

daarvan moet worden aangenomen dat de eventuele vervanging van Milosevic door een lid van de oppositie, hoe onwaarschijnlijk ook, niet zou leiden tot een verandering in het streven naar een Groot-Servische staat.

Montenegrijnse parlementsvoorzitter waarschuwt Servië

De voorzitter van het Montenegrijnse parlement, Marovic, heeft gezinspeeld op een mogelijke boycot van de Federale Joegoslavische organen als de Servische autoriteiten niet op korte termijn de uitslagen van de gemeenteraadsverkiezingen erkennen. Ook andere Montenegrijnse leiders, onder wie president Bulatovic, hadden de afgelopen periode opgeroepen tot inschikkelijkheid in verband met de verkiezingsuitslag. Er is echter nog niet eerder gezinspeeld op een Montenegrijnse boycot van de centrale Joegoslavische instellingen. Bij de Montenegrijnse opstelling spelen twee, deels strijdige, overwegingen een hoofdrol. Enerzijds bestaat er onder de Montenegrijnse politieke top onvrede over de dominante positie van Servië in de Federatie, hetgeen ertoe leidt dat de Montenegrijnse belangen soms worden genegeerd. Sommige Montenegrijnen eisen om die reden volledige gelijkwaardigheid; anderen dringen aan op meer autonomie. Anderzijds hebben de meeste Montenegrijnse leiders (zoals Bulatovic), hoewel zij zeker in het verleden een zekere populariteit onder de bevolking hebben weten te verwerven, zodanig sterke persoonlijke betrekkingen met het Servische bewind, met name met Milosevic, dat diens val ook hun eigen positie zal ondergraven. Tegen die achtergrond zullen de Montenegrijnse leiders zich ten aanzien van het protest in Servië naar verwachting blijven uitspreken voor een oplossing die hun positie niet in gevaar zal brengen, maar tegelijkertijd blijven aandringen op concessies die de positie van Montenegro in de Federatie zullen verbeteren.

Adem Demaci gekozen tot partijleider van de Parlementaire Partij Kosovo (PPK)

De populaire etnisch-Albanese schrijver Demaci is onlangs gekozen tot voorzitter van de Parlementaire Partij van Kosovo (PPK). De PPK speelt slechts een marginale rol onder de Kosovo-Albanezen, maar belichaamt toch de kern van het verzet tegen de belangrijkste partij, de LDK. Door de populariteit van Demaci hoopt de PPK een bedreiging gaan vormen voor de LDK. Demaci is namelijk voorstander van verlaten van de geweldloze politiek en wil een hardere aanpak van de Servische "bezetters". Kennelijk wil de PPK gebruik maken van het feit dat vele Albanezen afstand nemen van de opstelling van de LDK en haar leider Rugova, die in hun visie onvoldoende resultaat heeft bewerkstelligd. Ook binnen de LDK is een fractie aanwezig die voorstander is van verharding van de opstelling ten aanzien van de Servische autoriteiten, al zijn er ook partijleden die een dialoog met het bewind bepleiten. In ieder geval is een radicalisering van (een deel van) de Albanese meerderheid in Kosovo niet uitgesloten.